

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران

مدرسه علمیه الزهرا - سلام الله عليها -
شهرستان گنبد کاووس

تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

عفو الهی و شرایط آن

استاد راهنما
نادر میرسرگزی

استاد داور

پژوهشگر
بنفشه کوچک

تابستان ۱۳۹۰

تقدیم به

آنکه میراث عشق را از او به یادگار دارم

او که مظهر عشق مجسم بود

و تو، تو که دریای مهری

آسمان وفا و گیتی عشق

خدای من ...

تقدیر و تشکر

ما بدان مقصد عالی نتوانیم رسید هم مگر لطف شما پیش نهد گامی چند

آفریدگار هستی را برای بخشیدن فرصتی مناسب و توانی بسنده در انجام این تحقیق ستایش می کنم .

و سپاس از همه ی عزیزانی که از ابتدای این تحقیق مرا یاری کردند به ویژه از همسر عزیزم که از ابتدای کار در نوشتن و پیدا کردن مطالب و مسافرت هایی که برای جمع آوری مطالب به خارج از استان داشتم مرا همراهی کرده است کمال تقدیر و تشکر را دارم و همچنین از خانواده ی عزیزم بویژه پدرم که مشوق اصلی من در زمینه ی تحصیل در حوزه تا به این جا بوده است .

در اینجا وظیفه ی خود می دانم از محضر اساتید گرانقدر ، خانم حسن زاده مسئول پژوهش مدرسه ی علمیه الزهرا (سلام الله علیها) و آقای میر سرگزی استاد راهنما که در همه ی مراحل مشوق و راهنمای من بودند و از همه ی عزیزانی که در انجام این پایان نامه از رهنمودهای علمی ، حمایت ها و زحمات دلسوزانه ی خویش مرا بی نصیب نگذاشتند بی نهایت سپاسگزارم .

چکیده :

خداوند متعال سر منشأ تمام خوبی ها و نیکی هاست و علت تمام کائنات و موجودات می باشد . تمام موجودات در پرتو رحمت الهی به سر می برند و اگر لحظه ای این رحمت واسعه الهی از آنان بر داشته شود همه چیز ، کن فیکون می گردد . عفو نمونه ای از رحمت بی حد و حصر الهی می باشد و مقصود ما از نوشتن این تحقیق بیان عفو الهی و شرایط آن است .

عفو به معنای بخشش و گذشت کردن از خطای دیگران است . عفو رابطه ای مستقیم با واژه های مترادفی چون حلم و صفح و مغفرت و... دارد ، ولی علاوه بر این تفاوت هایی نیز با آنها دارد ، مثل : تفاوتی که بین حلم و عفو می باشد ، چرا که حلم غیر از عفو است و این بر خلاف تصویری است که در عرف از آن می شود .

عفو جایگاهی والا در دین مقدس اسلام دارد . به عبارت دیگر عفو از فضیلتی بالا در قرآن و روایات که دو منبع مهم در دین اسلام محسوب می شوند برخوردار است . و آیات زیادی در مدح و ستایش عفو در قرآن به میان آمده است . همچنین پیامبر اکرم (صلی الله و آله و سلم) و دیگر امامان معصوم (علیهم السلام) نیز تاکید فراوانی به عفو کردن و گذشتن از خطای افراد گنه کار کرده اند و آن قدر در فضیلت آن سخن به میان آمده که آنرا به عنوان سر آمد اخلاق و به فرموده حضرت علی (علیه السلام) تاج بزرگواری های معرفی کرده اند^۱ . علاوه بر اینکه عفو از بهترین کارهاست ، به مراتب عفوی که در زمان قدرت بر انتقام انجام شود فضیلت بالاتری دارد و باعث بالا رفتن درجه انسان در دنیا و آخرت و سبب بزرگی و عزت او می گردد ، که برای رسیدن به این عفو باید به اموری توجه داشت که از جمله آنها امیدواری به مغفرت الهی می باشد همچنین ترک محرمات و گذشت افراد از یکدیگر همگی اسبابی هستند که انسان را در دنیل به این هدف عالی هدایت می کنند .

۱. حسین سیدی ساروی ، حرف های فیروزه ای ، حدیث ۲/۵۲۰ ، ص ۹۳ .

بنابراین با توجه به جایگاه عفو در دین اسلام و شرایطی که برای عفو بیان شد کسانی که خواهان سعادت دنیا و آخرت خویش هستند به دنبال زندگی آرام و بی دغدغه می باشند باید این صفت پسندیده را در خود پرورش دهند و در این زمینه به ائمه معصومین (علیهم السلام) تأسی کنند و آنها را الگوی خود قرار دهند تا از این طریق مورد عفو و مغفرت الهی نیز قرار بگیرند.

« ربنا آتنا فی الدنیا حسنه و فی الاخره حسنه و قنا عذاب النار »

فهرست منابع و مآخذ:

- * قرآن کریم، ترجمه الهی قمشه ای، انتشارات گلی.
- * سید رضی نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی، انتشارات الهادی.
- ۱- احسان بخش، حاج شیخ صادق: آثار الصادقین، نشر روابط عمومی ستاد برگزاری نماز جمعه، چاپ اول، گیلان، زمستان ۱۳۷۰
- ۲- ارفع، سید کاظم: اخلاق در نهج البلاغه، نشر موسسه تحقیقاتی و انتشاراتی فیض کاشانی، چاپ اول، بی جا، ۱۳۷۶
- ۳- اسحاقی، حسین: سلوک علوی، نشر بوستان کتاب قم انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۱
- ۴- اصفهانی، راغب: روش بزرگواری در اسلام (الذریعه الی مکارم الشریعه) ترجمه فرید گلپایگانی پژوهشکده باقرالعلوم قم، بی جا، پاییز ۶۲
- ۵- انصاریان، حسین: نظام خانواده در اسلام، انتشارات امّ ابیها، چاپ ۱۳، تابستان ۱۳۷۹
- ۶- انصاریان، حسین: عرفان اسلامی، دارالعرفان، دفتر انتشارات اسلامی. چاپ اول، بی جا، ۱۳۶۷
- ۷- انصاریان، حسین: دیار عاشقان (تفسیر جامع صحیفه سجاده) انتشارات پیام آزادی. چاپ اول، بی جا، بی تا.

- ۸- بطحائی، هاشم: اخلاق تحلیلی اسلام، انتشارات دانشگاه تهران. چاپ اول، زمستان، ۱۳۷۷
- ۹- بها الدینی: نردبان آسمان (مجموعه ای از درسهای اخلاق) تدوین و ویرایش اکبر اسدی، چاپ قدس. قم، زمستان، ۱۳۷۶
- ۱۰- بیاتی، جعفر: گذشت عالیتین کرامت انسانی، ترجمه حبیب روحانی، آستان قدس رضوی، بنیاد پژوهشهای اسلامی. چاپ اول، مشهد، ۱۳۷۸
- ۱۱- تاج لنگرودی (واعظ)، محمد مهدی: درسهایی از معلمین اخلاق، انتشارات ممتاز. چاپ اول، بی جا، زمستان، ۱۳۷۴
- ۱۲- تجلیل، ابو طالب: ارزشها و ضد ارزشها در قرآن، دفتر انتشارات اسلامی. قم، بهار، ۱۳۶۶
- ۱۳- حر عاملی، شیخ محمد.. وسائل الشیعه، به تصحیح عبدالرحیم ربانی، احیاء تراث العربی. قم، چاپخانه صدوق.
- ۱۴- حیدری نراقی، علی محمد: رساله حقوقی امام سجاد (ع)، انتشارات مهدی نراقی چاپ اعتماد. چاپ اول، زمستان، ۱۳۸۴
- ۱۵- خسروی، موسی: پند تاریخ، انتشارات اسلامی، چاپ ۷۶، تهران ۱۳۵۸.
- ۱۶- داداش زاده، محمد رضا: راه رستگاری، انتشارات نجبا، چاپ اول، قم، پائیز، ۱۳۷۹
- ۱۷- دستغیب شیرازی، آیت الله حاج شیخ سید عبدالحسین: قلب سلیم، دار الکتب الاسلامیه، چاپ ۱۱، تهران، ۱۳۷۰
- ۱۸- دفتر تبلیغات حوزه علمیه قم، ره توشه راهیان نور، معاونت آموزش، نشر بوستان آستان قم، چاپ اول، ۱۳۸۲
- ۱۹- ذاکری، علی اکبر: اخلاق مسئولان نظام اسلامی، موسسه چاپ و نشر عروج (وابسته به موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، چاپ اول، ۱۳۸۴
- ۲۰- رجایی، حسین: سلسه پژوهش های فقهی - حقوقی (عفو و گذشت در حدود) انتشارات جنگل، چاپ بهاران، زمستان، ۱۳۸۱
- ۲۱- ری شهری، محمد: میزان الحکمه، انتشارات دارالحديث. بیروت، لبنان، بی تا.

- ۲۲- زمردیان، احمد: شرحی بر دعای کمیل، انتشارات امیرکبیر، تهران، ۱۳۶۱
- ۲۳- سادات، محمد علی: اخلاق اسلامی، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم اسلامی دانشگاهها (سمت)، بی تا، بی جا، ۱۳۶۵
- ۲۴- سبحانی، جعفر: فروغ ابدیت، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ چهارم، بی جا، ۱۳۶۷
- ۲۵- سبحانی، جعفر: پرسش ها و پاسخ های مکارم شیرازی، انتشارات نسل جوان، قم، سال ۱۳۵۳
- ۲۶- سلطانی، غلامرضا: تکامل در پرتو اخلاق، دفتر انتشارات اسلامی (وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم)، تهران، چاپ اول، ۱۳۸۳
- ۲۷- سیدی ساروی، حسین: حرف های فیروزه ای، موسسه فرهنگی دانش و اندیشه معاصر، چاپ اول، بی جا، بهار، ۱۳۸۱
- ۲۸- شبستری، سید احمد: اخلاق قرآن، انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد. تهران، بی تا.
- ۲۹- شجاعی، محمد: مقالات (مبانی نظری تزکیه)، انتشارات صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران. چاپ سوم، بی جا، ۱۳۷۵
- ۳۰- شرقاوی، حسن محمد: گامی فراسوی روان شناسی اسلامی، دفتر نشر فرهنگ اسلامی. فرهنگ اسلامی، پائیز، ۱۳۶۳
- ۳۱- شعبه حرانی، ابی محمد: تحف العقول، ترجمه آیت الله محمد باقر کمره ای، به تصحیح آقای علی اکبر غفاری، انتشارات کتابچی. چاپ ششم، بی جا، ۱۳۷۶
- ۳۲- شعرانی، (حاج میرزا) ابوالحسن: نثر طوبی (دایرة المعارف لغات قرآن مجید) انتشارات کتاب فروشی اسلامیة. چاپ دوم، بی جا، ۱۳۸۷
- ۳۳- صادق کوهستانی، عطیه: توبه نصوح، انتشارات نسیم حیات، زمستان ۱۳۸۸.
- ۳۴- صالحی، هاشم: نهج الفصاحه (سخنان گوهر بار رسول اکرم (ص))، ترجمه ابراهیم احمدیان، انتشارات پارسایان، قم ۱۳۸۲.
- ۳۵- صدری افشار، غلامحسین: فرهنگ گزیده فارسی، انتشارات امیر کبیر. چاپ سوم، پائیز، ۱۳۷۸

- ۳۶- طباطبائی ، سید محمد حسین: تفسیر المیزان، مترجم سید باقر موسوی همدانی، دفتر انتشارات اسلامی، بی جا ، بی تا.
- ۳۷- طوسی، خواجه نصیر الدین: اخلاق محتشمی ، با تصحیح محمد تقی دانش پژوه ، موسسه انتشارات دانشگاه تهران. دانشگاه تهران ، تابستان ۱۳۷۷
- ۳۸- طبیبی شبستری، سید احمد: فرهنگ عقاید و قوانین اسلامی ، موسسه مطبوعاتی حکمت ، قم ، ۱۳۷۹
- ۳۹- عزیزی نقش ، کریم : قاموس قرآن ، بنیاد علوم اسلامی ، بی جا ، تابستان ۱۳۶۱
- ۴۰- علم الهدی، محمد باقر : خورشید اسلام چگونه درخشید ، انتشارات مولود کعبه. چاپ دوم ، رجب المرجب ۱۴۲۶
- ۴۱- قرائتی، محسن: تفسیر نور، انتشارات مرکز فرهنگی درس هایی از قرآن ، قم ، ۱۳۷۹
- ۴۲- قمی ، شیخ عباس: مفاتیح الجنان ، انتشارات عصر ظهور، چاپ دوم ، تهران ، ۱۳۷۹
- ۴۳- کلینی، ثقة الاسلام : اصول کافی با ترجمه و شرح آقای سید جواد مصطفوی دفتر نشر فرهنگ اهل بیت (ع)، تهران ، بهمن ۱۳۶۴
- ۴۴- مجلسی، محمد باقر، بحارالانوار، انتشارات مکتبه الاسلامیه، تهران ، ۱۳۷۸
- ۴۵- مشکینی اردبیلی: المواعظ العذیه ، دفتر نشر الهادی، قم ، رمضان ۱۴۰۶ ه. ق.
- ۴۶- معین، محمد: فرهنگ فارسی، انتشارات امیر کبیر، تهران ، ۱۳۶۴
- ۴۷- مقدس نیان ، محمد آداب معاشرت، انتشارات زمزم هدایت، قم ، چاپ سوم ۱۳۸۳
- ۴۸- مکارم شیرازی، ناصر و دیگران: تفسیر نمونه، دارالکتب الاسلامیه، چاپ بیست و ششم ، بی جا ، ۱۳۷۷
- ۴۹- نراقی، ملا احمد: معراج السعاده ، موسسه انتشارات هجرت، بی جا ، بی تا.
- ۵۰- واثقی، قاسم: درس هایی از اخلاق مدیریت، مرکز نشر سازمان تبلیغات اسلامی ، چاپ سوم ، تهران ، ۱۳۷۴

۵۱- واسوانی، جی پی: معجزه بخشش، ترجمه پوران‌دخت تمدن، چاپ رامین، چاپ پنجم، تهران،

۱۳۸۱.